

PROFESORĖS VANDOS STONIENĖS ASMENINĖ BIBLIOTEKA

EGLĖ TARASKEVIČIŪTĖ

Vilniaus universiteto Knygotyros ir dokumentotyros institutas
Universiteto g. 3, LT-01513 Vilnius, Lietuva
El. paštas: taraskeviciute.egle@gmail.com

Apie Vandą Stonienę (1932–2008) kaip mokslininkę ir pedagogę „Knygotyroje“ jau buvo rašyta¹. Šios apžvalgos tikslas – panaagriniėti jos asmeninę biblioteką kaip mokslo kūrėjo darbo instrumentą. Tekstas parengtas remiantis bakalauro darbo dalimi, kurioje analizuojami V. Stonienės bibliotekoje esami leidiniai bei rankraščiai, kiti dokumentai. Jie ištirti *de visu*, sukurti knygų, periodinių, tęstinių leidinių, dokumentų bibliografiniai aprašai, jie analizuoti vadovaujantis Universaliaja dešimtaine klasifikacija (UDK) kalbiniu, teminiu, kiekiniu ir chronologiniu aspektais. Rankraščiai, publikuoti straipsniai, asmeniniai dokumentai, nuotraukos, diplomai, garbės raštai, padėkos ir kiti išsaugoti dokumentai pagal šią sistemą neaptariami, įvardyti kaip rankraštiniis dokumentiniis paveldas. Nagrinėjant biblioteką išskirti didžiausi UDK skyriai, juose – poskyriai, pagal kuriuos suskirstyti bibliotekos leidiniai. Kiekviename poskyryje spaudiniai

grupuojami pagal kalbas bei pobūdį: tęstiniai leidiniai ir žurnalai bei knygos ir brošiūros. Bibliotekos analizė padėjo geriau suprasti V. Stonienės mokslinę ir pedagoginę veiklą, jos asmenybės raidą.

Stonių namuose buvo ne viena biblioteka, nes nuo knygų neatsiejama ne tik V. Stonienės, bet ir jos vyro filologo Juozo Stonio gyvenimas. Daug skaitė dvi dukros, kurios itin domėjosi muzika ir menu. Dėl to Stoniai sukaupe dar vieną, bendrai naudojamą šeimos biblioteką, kurioje yra apie 5000 mokslinių, mokslo populiarinimo, edukacinio ir šviečiamojo pobūdžio leidinių. Šioje apžvalgoje Stonių šeimos biblioteka plačiau nenagrinėjama, nors V. Stonienė ja naudojosi rašydama mokslinius darbus, rengdama konferencijų pranešimus – tikslino knygos istorijos faktus enciklopedijose, ieškojo nežinomų žodžių užsienio kalbų žodynuose. Savo malonumui mokslininkė dažnai sklaidė prenumeruojamą periodinę spaudą, meno albumus.

Stonių šeimos biblioteka vertinga ne vien dėl leidinių skaičiaus. Joje gausu en-

¹ TARASKEVIČIŪTĖ, Eglė. Vanda Stonienė – mokslininkė ir pedagogė. *Knygotyra*, 2012, t. 59, p. 280–297.

Bibliotekininkystės katedros nariai apie 1964–1967 metus. Iš kairės pirmoje eilėje sėdi: Viktoras Lyrovas, Vanda Stonienė, Vladas Žukas (katedros vedėjas), Genovaitė Raguotienė, Ala Miežinienė; antroje eilėje stovi: Povilas Saudargas, Žiedūnė Zaveckienė, Jonas Basiulis, Danutė Kastanauskaitė, Klemensas Sinkevičius

ciklopedijų, tokių kaip *Visuotinė lietuvių enciklopedija* (16 t.), *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija* (12 t.), *Vaikų Britanika* (*Children's Britannica*, 20 t.), *Pasaulinė istorija* (*Всямирная история*, 10 t.). Lentynose guli ne vienas anglų kalbos žodynas: *Didysis anglų kalbos žodynas*, Oksfordo nurodomasis žodynas (*Oxford reference*), Oksfordo žodžių darybos žodynai (*Oxford Collocations*). Profesorės vyrui J. Stoniui priklauso nuosekliai rinkta *Lituanistinė biblioteka* (22 knygos), o iš įdomesnių leidinių minėtinas *Lietuvių liaudies dainynas* (4 t.), matyt, pravertęs muzikologės profesiją pasirinkusiai dukrai. Garbingoje vietoje laikomas didelis ir puošnus *Šventasis Raštas*. Itin daug dailės,

fotografijų, kitų meno šakų albumų: albumas *Lietuvos tapyba, Čiurlionis* ir kiti. Bendrai naudojamoje bibliotekoje taip pat saugoma prenumeruota periodika – visos šeimos itin mėgto „Veido“ žurnalo, taip pat savaitraščio „Literatūra ir menas“ komplektai. Bibliotekos informaciniais, enciklopediniais leidiniais iki šiol aktyviai naudojasi profesorės vyras. Pati V. Stonienė leidinyje *Bibliofilai apie asmenines bibliotekas* 2001 m. rašė: *daugiausia – apie 75 proc. knygų – yra lietuvių kalba, iš kitų apytikriai po lygiai (po 10 proc.) rusų, vokiečių ir anglų kalbomis* (p. 118). Ten pat ji teigia, kad Stonių šeima bibliotekos katalogo nebuvo sudariusi, knygos išdėstytos pagal mokslo šakas patogumo

principu: dažniau naudojamos knygos yra padėtos lengviausiai pasiekiamose lentynų vietose.

BIBLIOTEKOS SPAUDINIŲ ANALIZĖ

V. Stonienės asmeninę biblioteką iš viso sudaro 379 spaudos vienetai. Bibliotekoje nemažai leidinių dubletų, pavyzdžiui, informacinio leidinio *Vilniaus universitetas: faktai ir skaičiai (Vilnius University: facts and figures)*. Vilnius, 1994) ir Vandos Stonienės habilitacinio darbo santraukos anglų kalba „XX a. lietuvių knyga ir visuomenė: knygų leidybos aspektas“ (*The Lithuanian book and society in the 20th century: book publishing aspect*, 1999) esama po tris vienetus. Kiti po du egzempliorius laikyti leidiniai būtų šie: Levo Vladimirovo *Knygos istorija: senovė, viduramžiai, renesansas, XVI–XVII amžius* (1979); *Lietuviškų žodžių trumpinimas bibliografiniame apraše* (1984); *Tadas Lomsargis: biografija, kūriniai, dokumentai, laišakai, užrašai* (1995); *Knygotyros katedra, 1995* (informacinis leidinys, 1996); *Knygotyra: enciklopedinis žodynas* (1997); Vlado Žuko „Švyturio“ bendrovė knygoms leisti ir platinti 1918–1931 (1998), *Gimnazijos suoloje* (2000), *Literatūros pabarėse* (2000), *Pažinti kultūros žmonės* (2002); V. Stonienės *XX amžiaus lietuvis knyga (1904–1990)* (2000), *Lietuvos knyga ir visuomenė: nuo spaudos draudimo iki nepriklausomybės atkūrimo 1864–1990* (2006); *Vanda Stonienė: bibliografijos rodyklė* (2002); *Knygotyra* (vadovėlis, 2006); *Senjorai apie savo laiką ir fakultetą* (skiriama Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto 15 metų sukakčiai,

2006). Taigi, jeigu skaičiuotume ir dubletinius egzempliorius, profesorės biblioteka ir pagausėtų iki nurodytų 397 vienetų.

Periodinių ir tęstinių leidinių bibliotekoje yra 25 pavadinimų 99 vienetai. Knygų ir brošiūrų yra gerokai daugiau – 280. Išreikškus procentais, periodinių ir tęstinių leidinių bei knygų ir brošiūrų santykis būtų 26 proc. ir 74 proc. Taigi, akivaizdžiai matome, jog didžiąją dalį profesorės bibliotekos sudaro knygos ir brošiūros.

Tiek periodinius ir tęstinius leidinius, tiek brošiūras ir knygas, sudarančias asmeninę profesorės biblioteką, patogiu aptarti pagal išleidimo metus. Tokiu būdu galima susidaryti vaizdą, kaip buvo kaupiamas bibliotekos fondas, žinant, kad biblioteka pildėsi operatyviai – naujai išleistos knygos buvo įsigyjamos nedelsiant.

Profesorės biblioteka pradėta kaupti maždaug nuo 1955 m., kai, tuomet dar V. Puzinaitė, ji ėmėsi etatinės Vilniaus universiteto dėstytojos pareigų. Iš pradžių biblioteka pildyta labai negausiai. 1955 ir 1957 m. išleistų knygų yra vos keletas, po vieną egzempliorių. Tačiau 1958 m. išleistų knygų – jau 4 vienetai. Vėlesnių metų leidybos knygų išsidėstymas pateikiamas lentelėje.

Lentelėje matome, kad bibliotekoje yra 1955–2008 m. leistų knygų, išskyrus 1965 ir 1968 m. – šių metų leidinių bibliotekoje neaptikta. Prie knygų ir brošiūrų skirtinos dar kelios, kurių leidybos metai gerokai atitrūksta nuo bibliotekos leidinių leidybos metų chronologijos – šie leidiniai išleisti 1935, 1947 ir 1951 m. Visų trijų bibliotekoje yra po vieną egzempliorių.

Gausiausiai profesorė biblioteką pildė jau Lietuvos Respublikos nepriklausomybės metais: 1991–2008 m. leistų knygų ir brošiūrų bibliotekoje yra 152 vienetai, o leidinių, išėjusių iki 1991 m., – 128 vienetai. Išreiškus procentais, santykis būtų toks: 54 proc. Nepriklausomybės metais išleistų leidinių ir 46 proc. išleistų iki to. Taigi matyti, jog per palyginti trumpą laikotarpį V. Stonienė sukaupe didesniąją dalį savo bibliotekos.

Pažymėtina, kad į šiuos skaičiavimus įeinančios knygos ir brošiūros yra ne vien lietuvių kalba. Kadangi V. Stonienė, kaip ir visa jos metų karta, laisvai skaitė ir rašė rusiškai, į biblioteką pateko nemaža rusų knygos mokslo ir bibliotekininkystės darbų. Iš viso bibliotekoje rasta 55 leidiniai rusų kalba. Profesorė periodinių leidinių rusų kalba nekaupė, todėl rusiškos knygos ir brošiūros sudaro 17 proc. visų bibliotekos

knygų ir drauge 14 proc. visos bibliotekos. Dauguma leidinių rusų kalba išleista iki Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo. Tai reiškia, kad profesorė nepriklausomoje Lietuvoje pirmenybę teikė lietuviškiems mokslo darbams. Be to, keitėsi įsigijimo sąlygos – Rusijoje leidžiamos knygos tapo sunkiai pasiekiamos.

Bibliotekoje taip pat yra keletas knygų kitomis kalbomis: anglų kalba – keturios, lenkų kalba – trys, estų ir vokiečių kalbomis – po vieną. Knygos kitomis, tai yra ne lietuvių ir ne rusų, kalbomis sudaro mažą, vos trijų procentų, visų knygų ir brošiūrų dalį bei du procentus visos bibliotekos. Periodinių leidinių kitomis kalbomis taip pat nesukaupta. Iš viso bibliotekoje yra 64 leidiniai užsienio kalbomis.

V. Stonienė nuosekliai domėjosi savo profesinės srities naujienomis – rinko mokslo

Lentelė. V. Stonienės asmeninės bibliotekos knygos ir brošiūros pagal išleidimo metus (1959–2008). Sudaryta remiantis bibliotekos leidinių bibliografiniu aprašu

Metai	Leidinių skaičius (vnt.)	Metai	Leidinių skaičius (vnt.)	Metai	Leidinių skaičius (vnt.)	Metai	Leidinių skaičius (vnt.)
1959	1	1972	1	1985	7	1998	18
1960	1	1973	1	1986	5	1999	11
1961	1	1974	3	1987	7	2000	11
1962	1	1975	5	1988	9	2001	12
1963	1	1976	8	1989	4	2002	13
1964	2	1977	6	1990	6	2003	9
1965	0	1978	2	1991	8	2004	4
1966	1	1979	5	1992	4	2005	6
1967	2	1980	3	1993	7	2006	5
1968	0	1981	4	1994	8	2007	1
1969	4	1982	7	1995	9	2008	1
1970	5	1983	11	1996	13		
1971	8	1984	5	1997	13		

tęstinius darbus. Gausiausiai sukomplektuoti „Knygotyros“ mokslo tęstiniai darbai. Šių leidinių surinkta net 47 tomai, o tai sudaro 47 proc. visos bibliotekos periodikos, taigi kone pusę. Pirmasis šios serijos leidinys yra 1961, o paskutinis – 2008 metų. Matyti, jog net ir pasitraukusi iš profesinės veiklos mokslininkė nenustojo sekti naujovių knygos mokslo pasaulyje. Tiesa, „Knygotyros“ mokslo darbų rinkinys su spragomis, kai kurių tomų trūksta: 1 (8) t. (1970), 9 (16) t. 1 sąs. (1983), 10 (17) t. 2 sąs. (1983), 12 (19) t. 2 sąs. (1986), 13 (20) t. 2 sąs. (1987), 14 (21) t. 2 sąs. (1988), 15 (22) t. 2 sąs. (1988), 16 (23) t. 2 sąs. (1990), 17 (24) t. 2 sąs. (1991), 42 t. (2004), 46 t. (2006), 47 t. (2006), 50 t. (2008).

Be „Knygotyros“, minėtini kiti V. Stonienės turėti serialiniai leidiniai: „Lietuvos spaudos statistika“ (1999, 2002), „Bibliografija“ (1995, 1996), „Statistikos leidinių katalogas“ (2002, 2005), „Lietuvos TSR bibliografija“ (3 tomai), „Informacijos mokslai“ (5 tomai), „Bibliotekų darbas“ (15 numerių), „Tarp knygų“ (6 numeriai).

Bibliotekoje taip pat yra pavienių periodinių leidinių numerių. Iš kitų tarpo išsiskiria 1889 m. išleistas „Varpo“ pirmasis numeris (faksimilė), profesorės įdėtas į atskirą aplanką. Retas taip pat ir „Žemaičių bibliofilo“, Simono Daukanto bibliofilų klubo laikraščio, išleisto Plungėje 2000 m., numeris. Jis V. Stonienei buvo aktualus kaip Martyno Mažvydo bibliofilų klubo narei, klube ir buvo įsigytas. Be to, kai kurie laikraščio straipsniai jai buvo įdomūs kaip pedagogai.

Suklasifikavus bibliotekos leidinių turinį pagal UDK skyrius ir poskyrius, galima detalesnė teminė analizė. Neabejotinai didžiausią bibliotekos dalį sudaro leidiniai, priskirtini UDK *Bendrajam skyriui*. Šiam skyriui priklauso 209 vienetai knygų ir brošiūrų (75 proc. visų leidinių). Iš jų užsienio kalbomis – 47. Pats gausiausias yra poskyris *Bendrieji mokslo ir kultūros dalykai*. Jam priklauso 119 leidinių: 81 lietuvių ir 38 užsienio kalbomis. Kitas gana gausus poskyris – *Bibliografija. Katalogai. Bibliografinės priemonės* – 26 leidiniai, iš jų 24 lietuviški, kiti du – užsienio kalbomis. Taip pat nemažai leidinių (28) priklauso UDK skyriaus *Taikomieji mokslai* poskyriui *Įmonių valdymas. Gamybos, prekybos ir transporto organizavimas*. Kituose skyriuose leidinių esama negausiai – vos po keletą. Mažiausiai bibliotekoje yra knygų ir brošiūrų, priklausančių antrajam (*Religija. Teologija*), septintajam (*Menas. Fotografija*) ir devintajam (*Geografija. Biografijos. Istorija*) skyriams – po vieną ar du.

Periodiniai ir tęstiniai leidiniai taip pat daugiausia skirtini *Bendrajam skyriui*. Jam priklauso 94 periodiniai ir tęstiniai leidiniai (20 pavadinimų). Tai sudaro 95 proc. visų pagal UDK klasifikuotų bibliotekos periodinių leidinių. Taigi, pačiu bendriausiu turinio ir teminiu požiūriu profesorės V. Stonienės biblioteka gali būti vadinama moksline, profesine, skirta knygos istorijos, bibliotekininkystės, bibliografijos klausimams. Tačiau tai tik pačios pagrindinės temos. Be šių, galima suskaičiuoti dešimtis kitų temų ir potemių, kurios rūpėjo profesorei, tad kartu buvo kaupiami leidiniai, aprėpiantys

klausimus nuo šiandienės knygos gamybos technologijų, bibliotekų kompiuterizavimo iki rankraštinės knygos meno ar istorinių asmenybių, knygotyros pradininkų gyvenimo aprašymų.

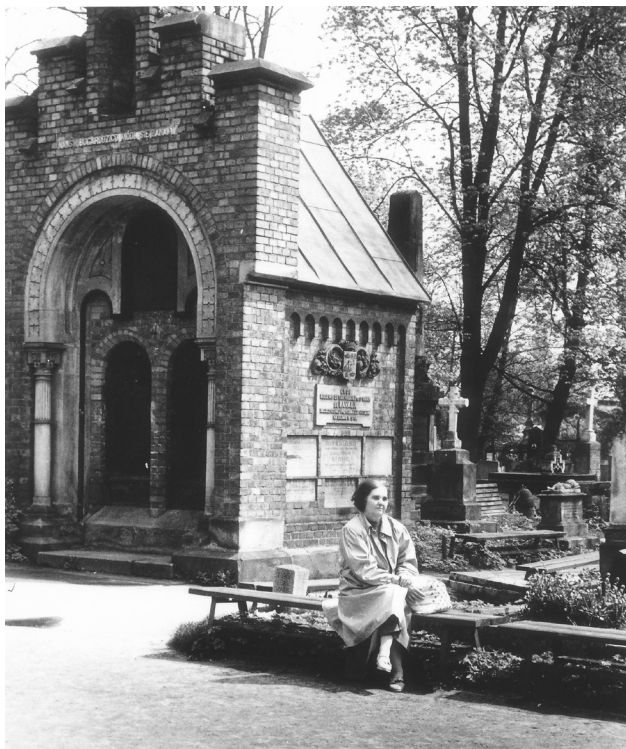
Drauge su profesiniais periodiniais leidiniais V. Stonienė laikė ir leidinius, kuriuos skaitė laisvalaikiu. Paskutiniais gyvenimo metais jos interesus nulėmė pašlijusi sveikata, todėl gausu leidinių, skirtų sveikatingumo, medicinos klausimams: „Jūsų sveikata“, „Ekstra sveikata“, „Sveikas žmogus“, „Tau ir tavo šeima: sveikatos patarimai“. Bibliotekoje yra vienas kitas katalikiškas leidinėlis, šventųjų paveikslėlių, rožinis. Ko gero, mėgtas ir skaitytas katalikiškas *www.bernardinai.lt* naujienų portalas – keli paprasti bei darbinis kalendoriai pažymėti Bernardinų ženklų.

Nagrinėjant šią asmeninę biblioteką pastebimi tam tikri dėsniniai. Pavyzdžiui, kai kurių knygų ir brošiūrų autorių yra daug daugiau nei kitų. Itin svarią bibliotekos dalį užima kolegų veikalai. Knygotyrininkų profesorių Domo Kauno bei Vlodo Žuko darbų yra 31 vienetas. D. Kauno autoryste pažymėta 15 leidinių lietuvių ir vienas rusų kalba, V. Žuko – taip pat 15. Bibliotekoje galima rasti po kelis Genovaitės Raguotienės ir Broniaus Raguočio leidinius. Su Raguočių šeima V. Stonienė palaikė šiltus santykius, su jais pažįstamas buvo ir profesorės vyras. Bibliotekoje yra keturios Levo Vladimirovo monografijos. Tiek pat surinkta ir Viliaus Užtupo veikalų. Po tris knygas yra Vytauto Merkio ir Remigijaus Misiūno. Taip pat bibliotekoje rasta po dvi Osvaldo Janonio bei Daivos Narbutienės knygas. Į šį autorių ir

knygų pavadinimų skaičių sąrašą neįtrauktos tos knygos, prie kurių rašymo ar sudarymo minėtieji autoriai tik prisidėjo ar buvo jų redaktoriai. O panašių atvejų yra nemažai. Štai, pavyzdžiui, D. Kauno pavardė minima dar 21 V. Stonienės bibliotekos leidinyje (jis prisidėjo prie tų leidinių sudarymo, buvo redakcinių kolegijų narys). Reikia pažymėti, kad visus minėtus autorius profesorė pažinojo asmeniškai, drauge dirbo, jie buvo susieti bendrų profesinių interesų. Taigi vien V. Stonienės pažįstamų autorių leidinių galima suskaičiuoti 57, t. y. šiek tiek daugiau nei 20 proc. visų bibliotekos knygų ir brošiūrų.

V. Stonienės bendravimą su įvairiais autoriais bei kitais knygos mokslo žmonėmis liudija dedikacijos. Dedikacijos knygose yra nuoširdžios, palinkėjimai labiau draugiški nei oficialūs. Daugiausia dedikuotų knygų profesorei padovanojo bendradarbiai. Kadangi V. Stonienė palaikė santykius ir su užsienio kolegomis, savaime suprantama, kad dalis dovanotų knygų atkeliavo iš Lenkijos ir Estijos. Knygos dovanotos įvairiausiomis progomis – leidinio pasirodymo, jubiliejų, sukakčių. Gausu padėkų už paramą, pagalbą rašiusiajam. Dalis knygų buvo dovanojamos siekiant palaikyti draugiškus santykius su profesore ir jos šeima, prisiminti praėjusius laikus.

Bibliotekoje V. Stonienė kaupė ir savo pačios publikuotus darbus. Jų yra šeši: *RKP (b) lietuvių sekcijų centro biuro ir Lietuvos reikalų komisariato leidybinė veikla 1917–1918* (1964), *Knyga Tarybų Lietuvoje: paskaitų konspektas bibliotekininkams* (1981), *Knygotyros pagrindai: mokymo priemonė* (1990),

Doc. Vanda Stonienė stažuoatės Krokuvos universitete metu. Istorinės Rakovicų kapinės, 1992 metai. Domo Kauno nuotr.

XX a. lietuvių knyga ir visuomenė: knygų leidybos aspektas (1999), *XX amžiaus Lietuvos knyga (1904–1990)* (2000), *Lietuvos knyga ir visuomenė: nuo spaudos draudimo iki nepriklausomybės atkūrimo 1864–1990* (2006).

Iš įdomesnių bibliotekos knygų minėtini Edmundo Laucevičiaus veikalai: *Popierius Lietuvoje XV–XVIII a.* (1967), *Popierius Lietuvoje XV–XVIII a.: atlasas* (1967), *Knygų įrišimai Lietuvos bibliotekose* (1976). Tai nuodugnai parengti, gausiai iliustruoti, didelio formato ir geros poligrafinės kokybės

moksliniai leidiniai. V. Stonienė, ko gero, teikė jiems nemažą reikšmę, nes laikė kartono dėtuvėje, kad apsaugotų nuo sužalojimo ir dulkių. Įdomesnė savo pasirodymo data – 1935 m. Kaune A. Ptašeko knygyno išleista knyga *Jonas Gutenbergas spaudos išradėjas: raštas ir spauda iki šių dienų*. Jos autorius – Stasys Dabušis, ne vieną knygą parašęs dar pirmosios Lietuvos nepriklausomybės laikais.

Išskirtinis aptariamą bibliotekos kultūros elementas – ekslibrisai. Jų šios bibliotekos knygose yra. Du grafikos kūriniai skirti

asmeniškai V. Stonienei, vienas yra bendros paskirties – jos ir vyro. Pirmąjį ekslibrisą 1982 m. profesorės 50-mečio proga sukūrė dailininkė grafikė Eva Labutytė. Ekslibriso idėją inicijavo ir dailininkę rekomendavo kolega D. Kaunas. Šiame kūrinėlyje vaizduojamos knygos, dokumentai, atspindintys V. Stonienės specialybę ir pomėgį. Ekslibrise į bendrą vaizdą įpinti augaliniai motyvai, o apatinėje jo dalyje įrašytas V. Stonienės vardas. Visi vaizdiniai elementai įkomponuoti į stačiakampio formą. Antrasis ekslibrisas sukurtas 1999 m. Kroatijos dailininko Dunios Demartini. Ekslibrisas sukurtas bibliotekininkystės studijų Vilniaus universitete penkiasdešimties metų sukakčiai paminėti. Juo pažymėtų leidinių V. Stonienės asmeninėje bibliotekoje nėra. Šis ekslibrisas liko netiražuotas – skirtas tik parodai. 2001 m. buvo sukurtas trečiasis ekslibrisas. Jo autorius – grafikas Henrikas Ratkevičius. Šįkart pasirinkta forma – apskritimas, jo viršutinėje dalyje pavaizduotas gausiai sulapojęs medis, kurio pavėsyje matomi Vilniaus motyvai – Gedimino pilis bei arkikatedra bazilika. Apatinėje dalyje – savininkų vardai ir pavardė. Ekslibrisais pažymėtų leidinių bibliotekoje yra vos keletas, taigi šie nuosavybės ženklai greičiau atliko simbolinę, o ne taikomąją funkciją. Beje, pirmasis V. Stonienės ekslibrisas bibliotekoje užima itin garbingą vietą – yra įrėmintas ir pastatytas ant lentynos šalia knygų. Šis faktas liudija, jog į ekslibrisus buvo žiūrėta daugiau kaip į meno kūrinius, kuriais reikia grožėtis, o ne nuosavybės ženklus, kuriais reikia įteisinti visų turimų leidinių nuosavybę.

RANKRAŠTINIS DOKUMENTINIS PAVELDAS

Nors V. Stonienės biblioteka yra informatyvi, tačiau tiek daug nepasako apie ją rinkusį asmenį kaip rankraštinis dokumentinis paveldas – rankraščiai, asmeniniai dokumentai, apdovanojimų liudijimai ir kiti sukaupti artefaktai. Šis dokumentinis paveldas susijęs ne vien su mokslininkės darbu. Bibliotekoje gausu asmeninių, iš privataus gyvenimo atkeliavusių smulkiųjų informacinių leidinėlių, įvairių dokumentų.

Turint omenyje aktyvų V. Stonienės mokslinį darbą, neišvengiamai bibliotekoje susikaupė rankraščių – jų išliko 17. Rankraščiai įvairių formų – yra spausdintų rašomąja mašinėle, kompiuteriu, rašytų ranka. Profesorė buvo atvira naujovėms, todėl greitai išmoko naudotis kompiuteriu, juo pati rinko tekstus. Technologijų virsmas ir mokslininkės informacinis imlumas lėmė keleriopą rankraščių formą. Yra tokių, kurie buvo rašyti ranka, o vėliau perspausdinti kompiuteriu, tarkim, straipsnių „J. P. V. tautos švietėjas“, „Lietuviški mokslo populiarinimo leidiniai spaudos draudimo metais“ rankraščiai. Kai kurie jų surinkti į atskirus aplankus. Taip daryta dėl patogumo, kad neišsisklaidytų („Spaudos statistika“, „P. Vileišio leidiniai“ – apie knygos veikėją Petrą Vileišį ir jo leidybinę veiklą). P. Vileišio asmenybe profesorė itin domėjosi, paskelbė keletą straipsnių ir pranešimų šia tema. Dauguma V. Stonienės rankraščių yra didelės apimties, dažnai daugiau kaip šimto lapų (tarp jų – ir rusų kalba).

Kadangi V. Stonienė aktyviai dalyvavo leidžiant įvairius mokslinius, informacinius,

Doc. Vanda Stonienė svečiuojasi kolegės doc. Žiedūnės Zaveckienės sode. 1995 metai. Domo Kauno nuotr.

mokomuosius leidinius, rašė jiems straipsnius, įvairias publikacijas, buvo jų redaktorė, redaktorių kolegijų narė, asmeninėje bibliotekoje atsirado rankraščių, liudijančių ir šią profesorės veiklą. Ryškiausiai matomas darbas prie enciklopedinio žodyno „Knygotyra“. Čia V. Stonienės rašytos sąvokos bei asmenybių biografijos sudaro net 50 puslapių rankraštinio bei kompiuteriu spausdinto teksto, viskas tvarkingai sudėta į aplanką pavadinimu „Knygos veikėjai: enciklopedinis žodynas“.

Profesorė nuolatos kaupė informaciją apie savo pačios publikacijas – 12 lapų rankraštis „Vandos Stonienės gyvenimo, pedagoginės ir mokslinės veiklos aprašymas“ tokią informaciją ir pateikia. Iš kitų rankraščių išsiskiria habilitacinis darbas „XX a. lietuvių knyga ir visuomenė: knygų leidybos aspektas“. Jis tvarkingai įrištas ir įdėtas į atskirą segtuvą. Šis darbas V. Stonienei buvo ypatingos svarbos, nes vainikavo ilgo ir sudėtingo mokslinio darbo rezultatus. Greta jo rinktas kitas dokumentų aplankas pavadi-

nimu „Habilyacijos dokumentai“. Čia saugomi universiteto dokumentai iš Knygotyros katedros posėdžių, protokolas-stenograma iš habilyacinio darbo gynimo, įsakymai dėl profesoriaus pedagoginio mokslo vardo suteikimo, sąrašas įstaigų, į kurias siunčiami dr. V. Stonienės habilyacinio darbo egzemplioriai, ir taip toliau. Tai tradiciniai, formalieji habilyacijos procedūros dokumentai.

Be minėtojo „Habilyacijos dokumentų“ aplanko, bibliotekoje yra dar du dokumentų bei spausdintų, kopijuotų straipsnių aplankai. Ant pirmojo ranka užrašytas pavadinimas „Autorinių teisių dokumentai“. Šiame aplanke rasti tokie straipsniai: „Kompiuterinė ir programinė įranga“ (kopijuota iš 2004 m. mokslo darbų leidinio „Informacijos mokslai“), „Lituanistinis šriftas Palemonas“ (21 lapas), spausdintiniai LATGOS įstatai, iš interneto ant popieriaus perkeltas „LR autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas“ (31 lapas) ir Vytauto Rimšos tekstas apie autorių teises ir knygų panaudą bibliotekose (6 lapai).

Aplankas „Enciklopedija“ sudarytas iš 33 lapų straipsnio anglų kalba „Britanikos enciklopedijos ir Britanikos internetinio puslapio istorija“ (*History of Encyclopedia Britannica and Britannica.com*), 5 lapų straipsnio „Lietuvos knyga ir visuomenė“, autorinės sutarties su leidykla „Versus aureus“ dėl originalaus kūrinio bei pačios profesorės ranka darytų įrašų enciklopediniams leidiniams (20 lapų). Itin įdomus angliškas straipsnis. Jame daugiau pažintinio turinio informacija, įdomi ne vien mokslininkui, bet ir studentui – ko gero, profesorės pas-

kaitose šis straipsnis buvo ne kartą cituotas. Akivaizdu, jog V. Stonienė, dalyvaudama redakcinėje veikloje bei pati publikuodama savo darbus, domėjosi ir teisiniais leidybinės veiklos ypatumais. Be to, leidybinės veiklos subtilybėmis profesorė dalijosi su studentais savo paskaitose, dėstė su leidyba susijusius dalykus.

Už pasiekimus profesinėje veikloje V. Stonienė buvo apdovanota padėkos raštais, sveikinimais, buvo gavusi pažymėjimų bei diplomų. Ne visus juos profesorė išsaugojo, ne visus pavyko rasti ir jos asmeninėje bibliotekoje. Svarbiausi ir reikšmingiausi raštai buvo įteikti per paskutiniuosius 10 metų: tai ir Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos padėkos raštas už ilgametę pedagoginę, mokslinę, administracinę veiklą, ir, žinoma, habilituotos daktarės pažymėjimas bei profesoriaus atestatas. Taip pat reikšmingas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos padėkos raštas už vadovėlių „Knygotyra“, kuriam buvo skirta Lietuvos Respublikos vadovėlių pirmoji premija.

Ant profesorės darbo stalo laikyta svarbiausia kontaktinė informacija, kad jos prireikus visuomet būtų po ranka. Tai Martyno Mažvydo bibliofilų klubo narių sąrašai, Vilniaus universiteto bibliotekos telefonų numeriai, universiteto administracijos telefono abonentų sąrašas.

Savitas dokumentinio paveldo artefaktas yra V. Stonienės sukauptas atvirukų rinkinys. Seniausias jų komplektas siekia 1961, naujausias – 2000 metus. Atvirukų profesorė parsiveždavo iš kelionių, įsigydama juos aplankytose vietose. Nors daugumos jų tema – knyga ir knygos istorija, negalima

sakyti, jog atvirukai buvo tik darbo dalis. Atvirukų tematika greičiau rodo knygą buvus neatsiejamą profesorės asmeninio gyvenimo dalį. Du atvirukų komplektai atkeliavo iš Estijos, du – iš Lenkijos, kiti išleisti Lietuvoje. Iš viso profesorė buvo surinkusi 7 atvirukų komplektus, skaičiuojant vienetais, jų būtų 118. Atvirukai įdomiai papildė profesinę bibliotekos dalį, suteikdami jai vaizdumo, iliustruodami savininkės interesus.

Prie netradicinių profesinės bibliotekos elementų skirtinos ir elektroninės informacijos laikmenos: kompaktinė plokštelė „Kiri & Raanar“ (2000, Estija), elektroninis žodynas „Lietuvos knygos veikėjai“ (2004, VU Matematikos ir informatikos institutas), lanksčiųjų diskelių „Mokomoji knyga“ ir „Knygotyros terminija“. Nežinia kaip dažnai šiomis elektroninėmis priemonėmis naudojosi V. Stonienė, tačiau viena aišku – jai daryti mokėjo ir praktikavo.

Vien asmeninei sferai priklauso nuotraukos. Bibliotekoje jų vos ketvertas – visos nedidelio formato, portretinės. Kiek įdomesnė fotografija, kurioje ji nufotografuota sodyboje, kur mėgo su vyru pabėgti nuo rūpesčių ir, mažumėlę pasodininkauti. Ši pomėgį patvirtina nedideli sodininko vadovai-aprašymai, laikyti ant palangės. Juose aiškinama, kaip auginti stambiažiedes rožes, kaip – braškes.

Bibliotekoje profesorė laikė savo užrašų knygeles. Prirašytų dažniausiai neišmesdavo, todėl jų išliko šešios. Vienoje buvo sudaromas anglų kalbos mini žodynelis, stengtasi įsiminti kuo daugiau žodžių. Kitose surašyti telefonų numeriai, adresai, vardai, leidinių pavadinimai, pastabos. Šalia užrašų knygelėlių

laikyti širdžiai mieli prisiminimai – švenčių proga draugų siųsti atvirukai su gražiais palinkėjimais jai ir jos šeimai. Tarp V. Stonienei priklausiusių daiktų pasitaikė ir svetimų, tarkim, pusseserei Žibutei Maželienei adresuotų atvirukų bei laiškų, kurie, matyt, kažkada palikti giminaitei pasaugoti, pasiliko Stonių namuose.

Galime teigti, kad V. Stonienės asmeninė biblioteka buvo mokslo ir akademinės veiklos pagrindas ir atrama. Biblioteka buvo sukaupta kaip parankinė darbinės veiklos priemonė. Kadangi mokslininkei buvo prieinami Vilniaus universiteto bibliotekos fondai, į asmeninę biblioteką pateko tik rink-

tiniai, informatyvūs mokslo srities leidiniai, be kurių nebuvo galima apsieiti kasdieniame mokslo kūrybos procese. Rankraštinis dokumentinis paveldas liudija, kad V. Stonienė buvo atsidavusi mokslo tiriamajam darbui. Ji stropiai rinko informaciją mokslo publikacijoms, ne kartą redagavo savo pačios tekstus. Visi kiti, su moksline veikla tiesiogiai nesusiję dokumentinio paveldo dalykai, kuriuos V. Stonienė laikė asmeninės bibliotekos lentynose, charakterizuoja ją kaip asmenybę. Ši dokumentinio paveldo dalis liudija, jog iki pat gyvenimo pabaigos ji aktyviai domėjosi knygos mokslu, bendravo su knygos kultūros žmonėmis.

PERSONAL LIBRARY OF PROFESSOR VANDA STONIENĖ

EGLĖ TARASKEVIČIŪTĖ

Abstract

Professor Vanda Stonienė (1932–2008) was not only a scientist of Vilnius University, but also she had a deep interest in books at home. She gathered a personal scientific library which was used in her work. The library contains 379 pieces. The professor's personal library mainly includes periodicals and books, but also other materials such as personal artefacts are found in the collection. Another, family-type, shared library exists at home of V. Stonienė, but for her it was only

an additional source of information used to enrich and complement her knowledge.

An analysis and interpretation of all the pieces of her personal library are presented in this article. All the material was classified according to the lingual, thematic, quantitative, and chronological principles. The classification met the requirements of the Universal Decimal Classification (UDC). The overview of the personal library of V. Stonienė made it possible to better understand her personality, principles of work and life.

Įteikta 2012 m. balandžio mėn.